

Interesantas iniciatīvas cietumu pārvaldīšanā: no valstu praksēm līdz Eiropas vadlīnijām

Marie Crétenot

Eiropas Cietumu observatorija. Ieslodzījuma apstākļi Eiropas Savienībā

Projekts tiek finansēts ar Eiropas
Savienības Krimināltiesību
programmas atbalstu

Interesantas iniciatīvas cietumu pārvaldīšanā: no valstu praksēm līdz Eiropas vadlīnijām

Marie Crétenot

Eiropas Cietumu observatorija. Ieslodzījuma apstākļi Eiropas Savienībā

Projekts tiek finansēts ar Eiropas Savienības Krimināltiesību programmas atbalstu

ANTIGONE
EDIZIONI

Interesantas iniciatīvas cietumu pārvaldīšanā: no valstu praksēm līdz Eiropas vadlīnijām

Marie Crétenot

Izdevniecība "Antigone"

Roma, 2013.gada decembris

ISBN978-88-98688-09-8

Interesantas iniciatīvas cietumu pārvaldīšanā: no valstu praksēm līdz Eiropas vadlīnijām,
Marie Crétenot, licence saskaņā ar [Creative Commons Attribution-Non Commercial-No Derivs 3.0 Unported License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/).

Associazione Antigone Onlus

Juridiskā adrese: Viadella Dogana Vecchia, 5–00186 Roma

Tel.+39 064511304, Fax+39 06233215489

segreteria@associazioneantigone.it

www.associazioneantigone.it

Eiropas Cietumu Observatorija

Projekta direktors: Mauro Palma

Projekta administrators: Alessio Scandurra

Zinātniskais koordinators: Francesca Vianello

Vienību koordinatori: Susanna Marietti, Alessandro Maculan, Barbara Liaras, Sophie Vidali, Anhelita Kamenska, Maria Ejchart, Antonio Pedro Does, José Ignacio Rivera Beiras, Will McMahon

Darba grupa: Roberta Bartolozzi, Patrizio Gonnella, Luigi Menna, Emiliano Nieri, Michele Miravalle,

Daniela Ronco, Giovanni Torrente, Giuseppe Mosconi, Marie Crétenot, Sarah Dindo, Jean-Luc

Untereiner, William Aloskofis, Nikolaos Koulouris, Athanassia Mavromati, Olga Themeli, Ilvija Pūce,

Kristīne Laganovska, Katarzyna Wiśniewska, Marcin Wolny, Ricardo Loureiro, Nuno Pontes, Monica

Aranda Ocaña, Josep Maria Garcia Borés, Tammy McGloughlin, Arianna Silvestri

www.prisonobservatory.org

Projekts tiek finansēts ar Eiropas
Savienības Krimināltiesību
programmas atbalstu

Šī publikācija atspoguļo vienīgi autora viedokli un Eiropas Komisija nav atbildīga par jebkuru šajā publikācijā esošās informācijas izmantošanu.

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS	4
EIROPAS CIETUMU NOTEIKUMI	4
1. NODAĻA: IESLODZĪJUMA REŽĪMS UN PASĀKUMI	6
2. NODAĻA: KOLEKTĪVĀ VIEDOKĻA PAUŠANA PAR APSTĀKĻIEM IESLODZĪJUMA VIETĀS	10
3. NODAĻA: KONTAKTI AR ĀRPASAULI	14
ANGLIJA, VĒLSA UN SKOTIJA: CIETUMU APMEKLĒŠANAS ATBALSTS	15
SKOTIJA: VIDEO VIZĪTES	18
4. NODAĻA: LĪDZDALĪBA SABIEDRISKAJĀ DZĪVĒ, VĒLĒŠANĀS	19
POLIJA: VĒLĒŠANU IECIRKŅI CIETUMOS	19
5. NODAĻA: DINAMISKĀ DROŠĪBA	21
ANGLIJA: TERAPEITISKĀS KOPIENAS CIETUMS	22
DESMIT GALVENĀS REKOMENDĀCIJAS	25
ATSAUCES	27
MARIJA KRETENO (MARIECRÉTENOT)	29
EIROPAS CIETUMU OBSERVATORIJA	29

IEVADS

Eiropas Cietumu observatorija (ECO) tika nodibināta 2013. gada februārī Romā un pašlaik tā darbojas astoņās valstīs (Francijā, Lielbritānijā, Grieķijā, Itālijā, Latvijā, Polijā, Portugālē un Spānijā). Ar kvantitatīvu un kvalitatīvu metožu palīdzību ECO monitorē un analizē pašreizējos apstākļus cietumos un alternatīvās aizturēšanas vietās dažādās Eiropas valstīs, salīdzinot esošos apstākļus ar starptautiskajām ieslodzīto pamattiesību aizsardzības normām un standartiem, it īpaši ar Eiropas Padomes "Eiropas cietumu noteikumiem" (ECN).

Analizējot apstākļus aizturēšanas vietās tika secināts, ka nevienā valstī kur darbojas ECO, netiek īstenota Eiropas Padomes filozofija un netiek ievērotas Eiropas Padomes rekomendācijas. Taču šis pētījums atklāja vairākas interesantas iniciatīvas, kas atbilst Eiropas Padomes filozofijai un kuras var iedvesmot arī citus.

Visinteresantākie piemēri ir iekļauti šī izdevuma attiecīgajās nodaļās: šīs iniciatīvas tika īstenotas sistēmiskā veidā un pakļautas novērtēšanai, un tās var uzskatīt par labām praksēm. Lai gan atsevišķos gadījumos Eiropas Padomes filozofija netika ievērota pilnībā, pasākumi vai iniciatīvas, ko attīstīja dažādas valstis ir interesantas un tas jāpasvītro. Valstu īpašības pieminētas katras nodaļas ievaddaļā (valstu nosaukumi izcelti).

EIROPAS CIETUMU NOTEIKUMI

Eiropas cietumu noteikumi (ECN) ir Eiropas Padomes Ministru komitejas pieņemts dokuments, kura mērķis ir standartizēt cietumu politiku dalībvalstīs, lai izveidotu kopējas normas un prakses. Pirmo reizi Ministru komiteja pieņēma šo dokumentu 1973. gadā. Tas tika pārstrādāts 1987. un 2006. gadā.

Eiropas cietumu noteikumus izstrādāja Eiropas Padomes Penoloģijas sadarbības padome, ņemot vērā normas attiecībā uz apiešanos ar ieslodzītajiem, ko izstrādāja Eiropas Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (KSN), Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) judikatūru, kā arī penoloģisko pētījumu rezultātus, saskaņā ar kuriem vairāk iespējams, ka totalitārais un autoritārais cietums radīs negatīvas psihosociālas sekas, ieskaitot iniciatīvas trūkumu, apātiju, emocionālo nestabilitāti un negaidītas agresijas fenomenu (Walker, 1983; McKay et al., 1979), kā arī opozīciju pret institūciju un tās darbiniekiem (Sparks, Bottoms and Hay, 1996). No otras puses, ieslodzīto psiholoģiskais līdzsvars tiek uzlabots un ir vieglāk uzturēt labu kārtību, kad ieslodzīto dažādās vajadzības tiek ievērotas (Zamble, 1992; Morgan, 1994, Snacken, 2011):

- Nepieciešamība pēc "bāzes komforta": naktsmītnes, pieklājības un higiēnas normu ievērošana, aizsardzība pret jebkuru fizisku vardarbību, pieeja labas kvalitātes medicīniskajiem

pakalpojumiem.

- Nepieciešamība pašam kaut kādā veidā kontrolēt savu nākotni un savu vidi: dažādu aktivitāšu pieejamība un iespēja izvēlēties tās, līdzdalības cietumu dzīves organizēšanas veicināšana un biedrošanās tiesību atzīšana.
- Nepieciešamība pēc ilgtermiņa, jēgpilniem mērķiem un motivācijas: iespēja praktizēt aktivitātes, kurās ieslodzītie var attīstīt savas iemaņas un atklāt savu pozitīvo potenciālu, iespēja attīstīt regulārus kontaktus ar ārpusauli, intīmu brīžu iespēja, iespēja attīstīt personīgas un izpalīdzīgas attiecības ar cietuma darbiniekiem.
- Nepieciešamība pēc vienlīdzības: vienādi noteikumi un procedūras visiem, skaidri noformulētas tiesības un pienākumi, kā arī personīgi izskaidroti lēmumi.

Eiropas cietumu noteikumi (ECN) balstās uz diviem pamatprincipiem: normalizācijas principu, kura mērķis ir organizēt dzīvi cietumā tādā veidā, lai tā būtu pēc iespējas vairāk pietuvināta dzīvei ārpus cietuma sienām, un atbildības principu (kas tieši saistīts ar normalizāciju), kura mērķis ir piešķirt ieslodzītajiem iespēju uzņemties personīgu atbildību par ikdienas dzīvi cietumā.

Uz šo principu pamata Eiropas Padome mudina dalībvalstis attīstīt sociālo dzīvi cietumos, dot prioritāti atklātā tipa turēšanas režīmam, kas paredz noteiktu autonomijas pakāpi, atļaut ieslodzītajiem piedalīties aktivitātēs, kas attīsta viņu iemaņas, un attīstīt šīs aktivitātes pēc iespējas tādā pašā veidā kā tas izpaužas pārējā sabiedrībā (piemēram, līdzvērtīgas algas par līdzvērtīgu darbu). Kā arī atļaut ieslodzītajiem uzturēt pastāvīgus kontaktus ar pasauli ārpus ieslodzījuma vietas sienām, piedalīties vēlēšanās, referendumos un citos sabiedriskās dzīves aspektos, kā arī atļaut ieslodzītajiem kopīgi diskutēt (cietuma administrācijas klātbūtnē vai bez tās) par viņu ieslodzījuma apstākļiem, nodibināt mediācijas mehānismu strīdu risināšanai, apspriest strīdīgus jautājumus un dot viņiem prioritāti disciplināro procedūru un sankciju jautājumā.

1. NODAĻA: IESLODZĪJUMA REŽĪMS UN PASĀKUMI

Lai atbalstītu normalizācijas principu un samazinātu apcietinājuma negatīvās sekas, Eiropas Padomes Eiropas cietumu noteikumi uzsver, ka dzīvei cietumā ir jābūt pēc iespējas vairāk pietuvinātai "pozitīvajiem aspektiem, kas raksturīgi dzīvei ārpus cietuma" (5. noteikums) un ka "jebkura veida ieslodzījumu organizē tā, lai palīdzētu personām, kurām atņemta brīvība, atkal iekļauties sabiedrībā ārpus ieslodzījuma vietas" (6. noteikums). Tas nozīmē, ka:

- ~ "Apstākļi ieslodzītajiem paredzētajās telpās, un jo īpaši guļamvietās, ir tādi, kas respektē cilvēka cieņu un, cik vien iespējams, nav pretrunā ar ieslodzīto tiesībām uz privāto dzīvi, kā arī atbilst veselības un higiēnas prasībām"(18. noteikuma 1. punkts)
- ~ "Ieslodzītajiem pastāvīgi pieejamas sanitārās labierīcības, kurās ievērotas higiēnas prasības un ieslodzīto tiesības uz privātumu" (19. noteikuma 3. punkts). "Nodrošina pietiekamu sanitāro labierīcību skaitu, lai ikviens ieslodzītais vispārējās higiēnas labad varētu ik dienas vai vismaz divas reizes nedēļā (vai biežāk, ja tas nepieciešams) nomazgāties vannā vai dušā, kurā ūdens temperatūra atbilst klimatiskajiem apstākļiem"(19. noteikuma 4. punkts)
- ~ "Jebkurš ieslodzījuma režīms, kas noteikts ieslodzītajiem, ietver līdzsvarotu pasākumu programmu"(25. noteikuma 1. punkts) "Nosakot šo režīmu, visiem ieslodzītajiem atļauj ārpus kameras pavadīt tik daudz stundu dienā, cik nepieciešams, lai nodrošinātu pietiekamu savstarpējo un sociālo saskarsmi"(25. noteikuma 2. punkts). Komentējot Eiropas cietumu noteikumus, Eiropas Padome paziņoja, ka "nav pieņemams turēt ieslodzītos kamerās 23 stundas diennaktī" un, ka "par mērķi jānosaka tas, lai dažādas ieslodzīto aktivitātes izved viņus no viņu kamerām vismaz astoņas stundas dienā".

Attiecībā uz profesionālajām aktivitātēm Eiropas Padome uzsver, ka cietuma administrācijai jācenšas "nodrošināt ieslodzītajiem lietderīgas nodarbošanās iespēju"(26. noteikuma 2. punkts) un, ka šim darbam jānotiek apstākļos, kas "pēc iespējas tuvāki līdzīga darba organizācijai un paņēmieniem ārpus cietuma", "lai sagatavotu ieslodzītos normālas darba dzīves apstākļiem"(26. noteikuma 7. punkts). Saskaņā ar šo principu, "darba iespējām, kas tiek piedāvātas ieslodzītajiem, jābūt atbilstošām moderniem darba standartiem un tehnoloģijām un organizētām tādā veidā, lai tie varētu darboties modernajās menedžmenta sistēmās un ražošanas procesos". "Veselības un drošības noteikumiem, darba stundām, kā arī dalībai sociālajā apdrošināšanas sistēmā jābūt atbilstošai tai, ar ko saskaras darbinieki ārpus cietumu sienām" un "ideālā gadījumā visiem strādājošajiem ieslodzītajiem jāmaksā tādas algas, kas ir līdzvērtīgas algām pārējā sabiedrībā."(ECN komentāri).

Attiecībā uz izglītības aktivitātēm Eiropas Padome uzsver, ka "Ikvienā ieslodzījuma vietā tās administrācija cenšas sniegt visiem ieslodzītajiem iespēju apgūt pēc iespējas plašākas izglītības programmas, kas atbilst ieslodzīto individuālajām vajadzībām un centieniem"(28. noteikuma 1. punkts), ka "par prioritāti uzskata to ieslodzīto izglītību, kuriem trūkst lasītprasmes, rakstītprasmes un prasmes rēķināt,

kā arī tos ieslodzītos, kuriem nav pamatizglītības vai profesionālās izglītības” (28. noteikuma 2. punkts), un, ka ieslodzīto apmācība “ietilpst attiecīgās valsts izglītības un arodmācību sistēmā, lai pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma ieslodzītie bez grūtībām varētu turpināt izglītību vai arodmācības”(28. noteikuma 7. punkts). Ņemot vērā ieslodzīto sociālo neaizsargātību (zems izglītības līmenis un kvalifikāciju trūkums), Eiropas Padomei ir svarīgi, lai ieslodzītajiem ir iespēja piedalīties darbībās, kas palīdz attīstīt viņu iemaņas un sociālo kapitālu.

Attiecībā uz materiālajiem apstākļiem ieslodzījuma vietās, jāatzīst, ka Eiropas Padomes standarti kopumā netiek ievēroti. Gandrīz visur kameras un kopīgās lietošanas telpas neatbilst privātuma un higiēnas prasībām. Pēdējos gados daudzas valstis ir saņēmušas nosodījumu no Eiropas Cilvēktiesību tiesas par necilvēcisku un pazemojošu apiešanos ieslodzījuma apstākļu dēļ, kādos tika turētas personas pārpildītos cietumos. Kameru un sanitāro labierīcību tīrība dažādos cietumos atšķiras, taču kopumā daudzas telpas pārkāpj higiēnas un veselības standartus, īpaši vecās ēkās. Dažos jaunākos cietumos kameras ir aprīkotas ar dušām un tualetēm, kas nodrošina privātumu, taču citos gadījumos kamerā ir tikai izlietne, kas ir atdalīta no pārējās kameras daļas tikai ar aizkaru vai zemu sienu. Tiesības reizi dienā nomazgāties dušā ir atzītas kā pamattiesības tikai trijās ECO valstīs: Spānijā, Portugālē un Grieķijā. Taču pat šajās valstīs karstais ūdens ne vienmēr tiek garantēts.

Netiek ievērota arī Eiropas Padomes rekomendācija ļaut ieslodzītajiem vairākas stundas pavadīt ārpus kameras un piedalīties sabalansētās aktivitāšu programmās. Ieslodzījuma vietās pieejamās programmas nespēj nosegt normālo dienas periodu un neļauj ieslodzītajiem pavadīt vismaz astoņas stundas dienā ārpus kameras. Turklāt, lielākajā daļā valstu cietumi darbojas "slēgto durvju" režīmā, tāpēc dažreiz ieslodzītie tiek turēti savās kamerās 22 vai 23 stundas dienā. Šajā ziņā divas valstis, Grieķija un Spānija, tiek īpaši izceltas, jo tajās ieslodzītajiem tiek ļauts 6 līdz 11 stundas diennaktī pavadīt ārpus kamerām (neskaitot aktivitātes) - staigāt cietuma korpusā, pulcēties sociālās saskarsmes nolūkos vai trenēties svaigā gaisā. Spānijā katrā cietumā ir savi noteikumi, bet kopumā ieslodzītie mēdz pavadīt līdz desmit ar pusi stundām ārpus kameras. Ieslodzītie var iziet no kameras laika posmā no plkst. 8.00 līdz 14.00 un no plkst. 16:30 līdz 21.00. Grieķijā ieslodzītie var pulcēties ārpus kamerām desmit ar pusi līdz vienpadsmit stundas dienā (četras ar pusi vai piecas stundas dienas pirmajā pusē un sešas stundas pēcpusdienā). Viņi var arī vingrot svaigā gaisā sešas līdz astoņas stundas dienā, atkarībā no sezonas (divas līdz trīs stundas no rīta un no plkst. 14:30 vai 15:30 līdz pusstundu pirms saulrieta). Itālijā daudzus gadus šādas iespējas pastāvēja atsevišķos cietumos. Tagad valdība, reaģējot uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu Torreggiani lietā, cenšas atļaut vidējās drošības režīma ieslodzītajiem (kas veido lielāko vairākumu) pavadīt vismaz astoņas stundas dienā ārpus viņu kamerām.

Profesionālu aktivitāšu pieejamība parasti nav pietiekoša, lai apmierinātu ieslodzīto vajadzības, un parasti šādas aktivitātes notiek apstākļos, kuri stipri atšķiras no apstākļiem ārpus cietuma sienām. Darbs cietumā ne vienmēr ir apmaksāts. Piemēram, Latvijā notiesātie var tikt nodarbināti bez atlīdzības. Grieķijā par apkopšanas un saimnieciskās darbības veikšanu ieslodzītie saņem simbolisku atlīdzību un ieslodzījuma termiņa samazināšanu. Ieslodzītajiem nekad nav atļauts streikot vai stāties arodbiedrībā un lielākajā daļā no ECO valstīm strādājošie ieslodzītie nesaņem pilnīgu sociālās sistēmas atbalstu (piemēram, nav kompensācijas par darba traumām vai arodslimībām, nav iesaistīti apdrošināšanā bezdarba gadījumam u.c.). Tomēr Itālijā ieslodzītie var saņemt kompensāciju par traumu darbavietā vai arodslimību un var

piegalīties bezdarbnieku apdrošināšanas programmā tāpat kā jebkurš cits strādājošais. Arī Spānijā ieslodzītie var saņemt kompensāciju par traumu darbavietā vai arodslimību un bezdarbnieku apdrošināšanu (bet nevar saņemt kompensāciju slimības gadījumā). Polijā, pateicoties Konstitucionālās Tiesas spriedumam (P20/09), ieslodzītajiem ir garantēta vismaz minimālā alga vai arī proporcionāls atalgojums nepilna laika nodarbinātības gadījumā. Taču nesēnā ekonomiskā krīze, kā arī tas, ka trūkst pasākumu, kas motivētu uzņēmējus nodarbināt ieslodzītos (piem. nodokļu atvieglojumi), noveda pie tā, ka strādājošo ieslodzīto skaits samazinājās. Grieķijā pastāv selektīvā shēma negadījumu apdrošināšanai tiem ieslodzītajiem, kuri strādā konkrēti definētos darbos vai apmeklē profesionālās apmācības programmas.

Ieslodzīto izglītības aktivitātes visās ECO valstīs uzrauga izglītības iestādes, kas atrodas ārpus cietumu sistēmas. Prioritārā kārtā uzmanība tiek veltīta tiem ieslodzītajiem, kuriem ir ierobežotas izglītības iemaņas. Tomēr esošās iniciatīvas un programmas nav pietiekošas, kā arī ne visos cietumos ir pieejami visi apmācību kursi. Piemēram, Francijā universitātes kursi ir pieejami tikai caur tālmācības apmācību programmām un apmācību maksa mēdz būt ļoti augsta. Tomēr atsevišķas valstis sper īpašus soļus, lai nodrošinātu ieslodzītajiem pieeju dažādiem izglītības līmeņiem, īpaši universitātes kursiem, apstākļos, kas būtu pēc iespējas vairāk pietuvināti apstākļiem ārpus ieslodzītājuma vietas. Itālijā un Polijā tika nodibinātas partnerības ar universitātēm, lai ieslodzītie varētu mācīties universitātes kursus cietumos. Francijā atsevišķos cietumos ieslodzītajiem ir pieeja multimediju telpām ar kontrolētu interneta pieslēgumu, kur viņi var iemācīties strādāt ar datoru un internetu vai arī izmantot internetu kā līdzekli online kursu apgūšanai (matemātika, pareizrakstība, gramatika u.c.).

ITĀLIJA: CIETUMU UNIVERSITĀTES CENTRI

Itālijā daži cietumi noslēdza līgumus ar universitātēm, saskaņā ar kuriem neliela daļa no cietuma ir atvēlēta studējošajiem ieslodzītajiem. Kameras šajā cietuma daļā parasti ir atvērtas no plkst. 8.00 līdz 20.00 (lai gan nepietiekošas telpas platības dēļ ne visi studenti var mācīties šajā telpā). Lektoru apciemo cietumu un pasniedz kursus (filozofijā, politikas zinātnē utt.) un universitāte nodrošina apmācību kvalitāti un eksāmenus. Pirmais šāds mācību centrs tika nodibināts 1998. gadā Turīnā un pēc 2014. gada datiem, šādi centri darbojas 15 cietumos. 2014. gadā Padujas (Padova) Universitāte un cietumu administrācija nodibināja un oficiāli noformēja Universitāšu centru cietumos Valsts koordinācijas padomi, lai sasaistītu dažādas pieredzes un definētu kopējas vadlīnijas (dokumenta projekts pašlaik ir izstrādes stadijā). Kopš 2011. gada, ieslodzītajiem Padujas Universitātes centrā ir pieeja internetam.

Ieslodzītie studenti vērtē savu pieredzi pozitīvi: "pateicoties šai iniciatīvai, es saprotu, ka tagad es esmu spējīgs domāt, kas nebija iespējams pirms tam", paskaidro kāds ieslodzītais - students. "Mācības pat vairāk nekā darbs ļauj atturēties no noteiktas atmosfēras un sliktiem kārdinājumiem", uzsver cits students, kurš drīz pabeigs otru studiju gadu politikas zinātnē un viņš uzskata, ka: "mācības dod mums jaunus instrumentus, lai spriestu par savu ikdienas dzīvi". "Pieredze, ko ieslodzītie iegūst cietumu universitātes centrā radikāli izmaina šos cilvēkus", piebilda Padujas cietuma priekšnieks. "Viņi spēj pieņemt kritisku attieksmi, kad atskatās uz savu pagātni. Šādos gadījumos recidīvs ir ļoti reta parādība"(Courier

International, 2008. gada 18. novembrī).

Polijā pēdējos gados līdzīgs līgums tika noslēgts starp Radomas Tehnisko Universitāti un vietējo cietumu un saskaņa ar šo līgumu daļa no Tehniskās universitātes bibliotēkas tika izvietota cietumā.

FRANCIJA: KIBERBĀZES

2007. gadā Tieslietu Ministrija nolēma izmēģināt cietumos projektu "Kiberbāzes", kas dod ieslodzītajiem kontrolētu pieeju datoriem ar interneta pieslēgumu, lai "mazinātu digitālo plaisu un analfabētismu". Šis projekts pašlaik tiek īstenots septiņos cietumos (nepilngadīgajiem, vīriešiem un sievietēm). Šajos cietumos ieslodzītie, saņemot cietuma priekšnieka atļauju, var sērfot internetā un apmeklēt iepriekš atlasītas mājas lapas – parasti tās ir publiskas mājas lapas (par sociālām tiesībām, darba sludinājumi, mājokļu sludinājumi utt.) vai arī informācijas lapas kā Vikipēdija (saziņa vai e-pastu sūtīšana tiek atļauta tikai uzraudzībā. Apmeklējot šīs lapas bez uzraudzības, ieslodzītajiem nav tiesību izmantot klaviatūru).

"Kā daļa no apmācībām tiek izmantotas arī Kiberbāzes". Ieslodzītie var (ar vai bez uzraudzības) izpildīt uzdevumus internetā (piemēram, matemātikā vai franču valodā) tajās mājas lapās, ko izvēlas pasniedzēji, vai arī apgūt zināšanas datorzinībās, Word un Excel, vai CV rakstīšanā. Pēc pasniedzēju atzinumiem, kā arī to ieslodzīto viedokļa, kas izmanto šādas iespējas, "Kiberbāzēm" ir pozitīva ietekme uz tiem cilvēkiem, kuri pirms tam nezināja, kā lietot datorus, kā meklēt internetā, kā arī strādāt ar Word un Excel programmām. "Kiberbāzes" dod šiem cilvēkiem iespēju iemācīties un izmantot šos instrumentus, kā arī izmantot interaktīvas apmācības formas, pildot uzdevumus internetā. Taču tiem, kam šīs zināšanas jau ir, "Kiberbāzes" nešķiet tik interesantas tādēļ, ka interneta lietošana tiek ievērojami ierobežota no cietumu administrācijas puses. Pieejamo mājas lapu skaits ir ļoti mazs un internetā atļautās darbības ir ļoti ierobežotas (Paquelin, 2012). Rezultātā neatkarīgie cietumu novērotāji lūdza paplašināt "Kiberbāžu" programmas darbību attiecībā uz visiem cietumiem, kā arī palielināt pieeju internetam.

2. NODAĻA: KOLEKTĪVĀ VIEDOKĻA PAUŠANA PAR APSTĀKĻIEM IESLODZĪJUMA VIETĀS

Eiropas Padome uzskata, ka "nepārkāpjot labas kārtības, drošības un aizsardzības prasības, ieslodzītajiem jāatļauj pārrunāt jautājumus, kas attiecas uz vispārējiem ieslodzījuma apstākļiem, turklāt mudināt tos apspriest šos jautājumus arī ar cietuma administrāciju" (50. noteikums). Piemēram, atļaujot viņiem "vēlēt pārstāvjus un veidot komitejas, kas pauž pārējo ieslodzīto izjūtas un intereses"(ECN komentāri).

Šī rekomendācija balstās uz pētījumu rezultātiem, kas parāda, ka ieslodzītais nekļūst par pasīvu subjektu, bet paliek "sociālais aktieris", kas reaģē uz to, kādā veidā pret viņu izturas (Debuyst, 1990) un, jo mazāk cilvēks cietumā tiek uzklauts, jo vairāk ir konfliktu (Woolf, 1991). Eiropas Padome uzskata, ka "drošība saistīta ne tikai ar kontroles pasākumiem, kratīšanu vai šķēršļu radīšanu, bet pēc būtības drošību nodrošina dzīves attiecību kvalitāte iestādē". Drošība "ir vairāk saistīta ar to, ka cilvēki mācās ieklausīties viens otrā, veidot labas attiecības un risināt problēmas, nevis skatīties vienam uz otru kā „sunim uz kaķi”. Tāpēc, lai izveidotu labu kārtību cietumā, ir svarīgi pārdomāt jautājumus par to, kādā veidā ieslodzītie tiek iesaistīti cietuma dzīvē un kā tiek ņemti vērā viņu viedokļi”(A.Vallotton, bijušais Eiropas Padomes Penoloģijas sadarbības padomes prezidents, PC-CP, 2013). "Labu kārtību visos aspektos var sasniegt tad, kad pastāv skaidri komunikācijas kanāli starp visām iesaistītajām pusēm – uzsvērts Eiropas Padomes ECN komentāros."

Patiešām, ir konstatēts, ka uz vardarbību tendēta kultūra veidojas apstākļos, kur trūkst struktūru (mehānismu) kas ļautu ieslodzītajiem izteikt savu nepiekrišanu un iebildumus (Chauvenet et al,2005). "Apstākļos, kad tiek uzskatīts, ka vārdiem nav nozīmes, ja cilvēki burtiski runā paši ar sevi, ja nav neviens, kas viņus uzklautu un rīkotos reaģējot uz šiem vārdiem, - var redzēt, ka šādos apstākļos notiek citi procesi, nevis runāšana”(Delarue, 2013).

Lai gan iespēja cilvēkam izteikties cietumā šķiet svarīga, tikai dažas ECO valstis ir spērušas soļus, lai šo rekomendāciju realizētu. Ieslodzīto tiesības kolektīvi izteikties par apstākļiem ieslodzījuma vietās, piemēram, ar ievēlētu pārstāvju starpniecību – netiek ievērotas. Tomēr dažās valstīs, piemēram, Itālijā un Francijā, ir pieņemti normatīvie akti, kas paredz pienākumu reģistrēt ieslodzīto viedokļus par vairākiem dzīves aspektiem ieslodzījuma vietās, piemēram, par pārtiku vai aktivitātēm.

Itālijas Penitenciārā likuma 27. pants paredz, ka atpūtas, sporta un kultūras aktivitātes organizē komisija, kas sastāv no cietuma apsardzes, cietumu skolotāju, sociālo darbinieku un ieslodzīto pārstāvjiem. Ieslodzīto pārstāvis nevar palikt šajā amatā ilgāk par četriem mēnešiem. Ieslodzīto pārstāvju nominēšanas metodes ir noteiktas cietuma iekšējos noteikumos un var atšķirties katrā konkrētā cietumā (Cietumu noteikumu 62. pants). Cietumu noteikumi (Dpr 230/2000) paredz, ka katrā cietumā trīs ieslodzītajiem ir pilnvaras uzraudzīt ēdienu gatavošanas procesu un kvalitāti. Saskaņā ar 12. pantu, "ieslodzīto pārstāvji palīdz kontrolēt ēdienu kvalitāti un daudzumu, kā arī pārbauda, lai visi saņemtie produkti tiek izmantoti ēdienu gatavošanai." Ieslodzītie var iepazīstināt cietuma priekšnieku ar saviem secinājumiem. Ieslodzīto

"pārstāvji, lai izpildītu savu uzdevumu, var tikt atbrīvoti uz dažām stundām no sava darba vai mācībām" un ieslodzīto "darbs ieslodzījuma vietas administrācijas labā tiek apmaksāts". Turklāt, Penitenciāra likuma 12. pants paredz, ka ieslodzīto pārstāvjiem jāpiedalās bibliotēkas pārvaldīšanā.

Francijā eksperimentālā kārtā tika izveidotas ieslodzīto komitejas. Eksperiments tika uzsākts 2010. gada maijā un pašlaik tiek īstenots mazāk nekā piecos cietumos. Ieslodzītie var runāt par dažādiem ikdienas dzīves jautājumiem (tādiem kā aktivitātes, apmeklētāju istabu grafiks, cietumā pārdoto produktu cenas, utt.), taču ne par drošības jautājumiem vai individuālām situācijām. Atsauksmes par šo iniciatīvu rāda, ka šāda pieeja pozitīvi ietekmē ieslodzīto dzīvi ieslodzījuma vietās, kā arī ieslodzīto attiecības ar cietumu darbiniekiem. Taču ieslodzītie, kas piedalās šajā projektā, nav īsti ieslodzīto pārstāvji, jo šos cilvēkus nevis ievēl pārējie ieslodzītie, bet pamatā tos izvēlas vai apstiprina cietumu administrācija.

Iniciatīva, ko īsteno sešos cietumos Lielbritānijā ir daudz tuvāka tam, ko rekomendē Eiropas Padome. Šo iniciatīvu īsteno bijušo likumpārskatītāju organizācija "Lietotāju Balss", kuras mērķis ir samazināt pārkāpumu skaitu strādājot ar visvairāk marginālizētām grupām saistībā ar krimināltiesību sistēmu. Iniciatīvas mērķis – panākt, lai krimināltiesību sistēmas darbinieki un politikas veidotāji sadzird šo cilvēku balsis un "Cietumu Padomes", ko veido šī organizācija, balstās uz vēlēšanu procesu.

ANGLIJA UN VELSA: CIETUMU PADOMES

„Cietumu Padomes" atbilst lorda Vulfa rekomendācijām, ko viņš sniedza 1991.gadā, pabeidzot izmeklēšanu par 1990. gadā notikušo dumpi "Strendžvejs" cietumā Mančestrā. Savā ziņojumā lords Vulfs uzsvēra, ka, "ja ieslodzītajiem būtu labāka saprašana par to, kas ar viņiem notiek cietumā un kāpēc, tad viņi būtu mazāk tendēti uz nomāktību un neapmierinātību. Savukārt tas uzlabotu attiecības starp darbiniekiem un cietumniekiem"(Woolf, 1991).

"Cietumu Padomes" eksperiments tika uzsākts 2009. gada vasarā un pašlaik tas tiek īstenots desmit cietumos, kuros uzturas ieslodzītie ar īsākiem ieslodzījuma termiņiem, garākiem ieslodzījuma termiņiem, jaunieši likumpārskatītāji, un dzimumnoziedznieki (HMP Camp Hill, HMP Albany, HMP Parkhurst, HMP Rye Hill, HMP Wolds, HMP Birmingham, HMP Maidstone, HMYOI Aylesbury, HMP Buckley Hall, HMP Pentonville).

Nevalstiskā organizācija "Lietotāju Balss" attīstīja "Cietumu Padomes" kā mehānismu, kurš balstās uz vēlēšanām un palīdz ievest cietumos reprezentatīvas demokrātijas elementus. Ieslodzītajiem tiek piedāvāts veidot un vadīt atsevišķas partijas, katrai no tām pārstāvēt kopīgas ieslodzīto un cietumu problēmas. Piemēram, viena partija var koncentrēties uz ieslodzīto sagatavošanu atgriešanai sabiedrībā un atbalsta pakalpojumiem bijušajiem ieslodzītajiem pēc atbrīvošanas. Cita partija var fokusēties uz attiecību stiprināšanu un uzlabošanu starp ieslodzītajiem un cietuma darbiniekiem. "Lietotāju Balss" strādā tiešā kontaktā ar ieslodzītajiem un cietumu darbiniekiem, pētot abām pusēm aktuālus jautājumus, ieskaitot tādus kā mājoklis un nodarbinātība, apmācība un izglītība, kopiena un ekoloģija. Pēc tam "Lietotāju Balss" seko

kampaņas procesam, organizējot darbnīcas kandidātiem un to atbalstītājiem. Katra partija izvēlas savu runātāju, kam tiek dota iespēja prezentēt savas partijas manifestu citiem ieslodzītajiem, un kandidāti veido savu atbalsta kampaņas komandu. Vēlēšanu dienā ieslodzītie balso par partijām, nevis par atsevišķiem kandidātiem. Pēc nodoto balsu saskaitīšanas vietas "Cietuma Padomēs" tiek sadalītas proporcionāli saņemto balsu skaitam.

"Cietuma Padomes" sastāvā ir Padomes Priekšsēdētājs (kāds no vadošajiem cietuma darbiniekiem, kurš ir atbildīgs par lēmumu pieņemšanu), kā arī cietuma darbinieki un ievēlētie ieslodzītie. Padomēs var piedalīties arī vietējie uzņēmēji un pašvaldības deputāti, cietuma izglītības darbinieki, kā arī kapelāni. Padomes sēdes notiek regulāri (reizi nedēļā līdz reizi mēnesī), atkarībā no cietuma vajadzībām, un pēc tam padomes dalībnieki cietumā izplata sēžu protokolus. Padomes dalībniekiem ir pienākums apmeklēt visas sēdes un iesaistīt plašāku ieslodzīto loku, nodrošinot, ka tiek identificētas galvenās problēmas un ka prioritātes tiek veidotas ņemot vērā šīs problēmas. Kad lēmums ir pieņemts, visiem padomes locekļiem šis lēmums ir saistošs un viņiem ir jāatbalsta šī lēmuma īstenošana (piemēram Kamp Hil cietuma padome pieņēma šādus lēmumus: atjaunot Atklātās Universitātes atbalstu ieslodzītajiem, izveidot vietējo viesu māju un piegādāt jaunas bērnu spēļmantiņas ģimenes locekļiem, kas apmeklē ieslodzītos, rūpīgi iztīrīt apmeklētāju nodaļu un ievietot kastes priekšlikumiem visos korpusos).

Sākumā daudzi darbinieki izteica savas bažas par padomēm un daži bija pat naidīgi noskaņoti pret tām, jo uzskatīja, ka "viņu pašu statuss cietuma hierarhijā var ciest vai tikt apdraudēts, jo pieaug ieslodzīto teikšana un kontrole par to, kas notiek cietumā". Taču vēlāk, par vienu no galvenajiem aspektiem gan ieslodzītajiem, gan darbiniekiem kļuva tas, ka "padome ir laba lieta priekš visiem" (Schmidt, 2013).

Cietumu padomes dod dažādus ieguvumus. "Nodibinot padomes, kuras ļauj atzīt ieslodzītos konstruktīva dialoga ietvaros, centieni kopienas uzlabošanas virzienā atļāva attīstīt kolektīvās atbildības izjūtu", Padomes palīdz ieslodzītajiem "apzināties sevi kā cilvēkus (nevis kā 'cietumniekus' vai 'pārkāpējus'), un vēl vairāk – kā cilvēkus, kam ir savas vērtības un cieņa". Dalība padomēs ļauj viņiem "veidot sev jaunas lomas, kuras viņi saredz kā produktīvas, noderīgas un labvēlīgas citiem". Piešķirot viņiem balsi un atbildību, cietumu padomes paaugstina viņu pašpārlicinātību, pašvērtējumu, mērķa izjūtu, noderīguma izjūtu, kā arī brieduma sajūtu. "Dalība padomēs un problēmu risināšanā priekšlikumu attīstība" ir "pieredze, kas pārveido ieslodzītos". Dalīties ar šo pieredzi ar bijušiem ieslodzītajiem arī ir svarīgi. "Daudziem ieslodzītajiem, it īpaši tiem, kam jāizcieš gari brīvības atņemšanas termiņi, tas, ka viņi var satikt kādu, kas „šo ceļu jau izgājis vesels”, dod cerību uz nākotni ārpus cietuma sienām".

Cietumu padomes arī uzlabo attiecības starp cietuma darbiniekiem un ieslodzītajiem. "Sadarbojoties padomes ietvaros, darbinieki iepazīna ieslodzītos kā cilvēkus, nevis kā vienkārši ieslodzītos", kamēr ieslodzītie varēja labāk izprast spiedienu un ierobežojumus, ko piedzīvo darbinieki. Dialogs nojauc šķēršļus un stereotipus. "Šīs jaunās dinamikas rezultātā veidojās empātija, kas paaugstināja savstarpēju cieņu tajos cietumos, kur tika nodibinātas padomes"(Schmidt, 2013). Piemēram, Albani cietumā ieslodzīto sūdzību skaits samazinājās par 37%. Parkurstas cietumā dienu skaits, ko ieslodzītie pavadīja soda izolatorā – labs spriedzes indikators – samazinājās no 160 līdz 47 dienām, pateicoties cietuma padomes darbībai (UserVoice, 2010).

Tomēr, kā rāda pieredze, "cietuma vadībai ir kritiski svarīga loma padomes ieviešanā, īstenošanā, kā arī nosakot tā darbības toni un leģitimitātes pakāpi"(Schmidt, 2013).

3. NODAĻA: KONTAKTI AR ĀRPASAULI

Eiropas Padomes skatījumā, iespēja uzturēt kontaktus ar pasauli ārpus cietuma sienām ir fundamentāla, tāpēc ka šie kontakti ir vitāli svarīgi, lai neitralizētu ieslodzījuma negatīvo ietekmi.

Saskaņā ar Eiropas cietumu noteikumiem, "ieslodzītajiem jāatļauj satikties ar ģimenes locekļiem un citām personām, kā arī ar ārējo organizāciju pārstāvjiem un sazināties ar šīm personām cik bieži vien iespējams, sarakstoties, pa telefonu vai izmantojot citus saziņas veidus"(Rule 24-1). "Cietuma administrācijai jācenšas radīt apstākļus, kas ļautu viņiem uzturēt kontaktus pēc iespējas labāk" un viņiem jāapzinās, ka modernās tehnoloģijas piedāvā jaunus komunikācijas veidus sazināties elektroniski. Tehnoloģiju attīstības procesā attīstās arī tādas tehnoloģijas, kas ļauj viņus kontrolēt un parādās iespējas izmantot modernās tehnoloģijas, ievērojot drošības prasības". Turklāt, "ierobežojumiem jābūt tādiem, kas iejaucas pēc iespējas mazāk un tikai tādā mērā, kas ir pamatots ar esošiem draudiem. Piemēram, saraksti var pārbaudīt, lai nodrošinātu, ka tajā nav aizliegtu elementu, bet tas ir nepieciešams tikai tādā gadījumā, ja ir konkrētas pazīmes, ka sarakstes saturs var būt nelikumīgs. Apmeklējumus nav jāaizliedz tikai tāpēc, ka tie var apdraudēt drošību – bet šādā gadījumā būtu proporcionāli jāpastiprina apmeklējumu uzraudzība" (ECN komentāri).

ECN arī uzsver varas iestāžu pienākumu "veicināt saiknes ar ārpasauli" un "ļaut ieslodzītajiem saglabāt un attīstīt ģimenes sakarus pēc iespējas normālā veidā", "sniegt viņiem atbilstošu sociālo atbalstu", kā arī atļaut "ilglaicīgas privātas ģimenes vizītes", piemēram – 72 stundu garumā (24. noteikuma 5. punkts un ECN komentāri).

Šo rekomendāciju mērķis ir aizsargāt Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. pantā paredzētās tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi. Šīs rekomendācijas saskan arī ar soda izciešanas izpētes rezultātiem, īpaši ar noziedzīgas uzvedības izbeigšanas izpētes virzienu, kas uzsver nepieciešamību saglabāt ieslodzīto "sociālo kapitālu"(Ditchfield, 1994; Farrall, 2004). Saskaņā ar pētījumu rezultātiem, labu ģimenisku saikņu esamība un saglabāšana palīdz samazināt recidīvu, turklāt, ģimenes un draugu atbalsts palīdz re-integrēties sabiedrībā pēc atbrīvošanas. Ģimenes atbalsts, iespēja legāli būt par daļu no sociālā tīkla, kā arī emocionālu un stabilu attiecību attīstība – tie ir būtiski faktori re-integrācijai sabiedrībā un recidīva novēršanai. Šāda stabilitāte var sniegt ieslodzītajiem morālu un materiālu atbalstu, kas veicina viņu motivāciju mainīties, ļauj viņiem attīstīt jaunu pašidentifikāciju. Tas palīdz ieslodzītajiem domāt par sevi citādi nekā par pārkāpējiem, lai veiksmīgāk integrētos sabiedrībā (Maruna, 2007). Turklāt, regulāru kontaktu uzturēšana ar vecāku, kamēr viņš vai viņa uzturas cietumā, var pozitīvi ietekmēt bērnus, ņemot vērā faktu, ka konstruktīvas ģimeniskās attiecības var uzlabot bērnu perspektīvas dzīvē. Jauniešu iesaistīšana noziedzībā, atkarību izraisošu vielu lietošanā vai garīgās veselības problēmas ir saistītas ar vājam ģimeniskām attiecībām (Ditchfield, 1994; Boswell, 2002). Ja tiktu panākts, ka cietumu administrācija būtu motivēta uztvert ģimenes lomu nopietni, tas varētu uzlabot izredzes gan tiem vecākiem, kuri atrodas ieslodzījumā, gan viņu bērniem. Tas, savukārt, atstātu plašāku pozitīvu ietekmi uz ģimenēm un kopienām.

Nevienā no ECO valstīm šīs rekomendācijas netiek ievērotas pilnībā. Piemērām, nevienā no valstīm netiek atzīts vai tiek noraidīts princips saskaņā ar kuru, apmeklējumi nav jāaizliedz tikai tāpēc, ka tie var apdraudēt drošību un šādā gadījumā būtu proporcionāli jāpastiprina apmeklējumu uzraudzība. Visās valstīs šajā gadījumā apmeklējumi tiek apturēti vai atteikti. Apmeklējumi parasti notiek vietās, kur netiek nodrošināta intimitāte (kolektīvās istabās, vai cietuma darbinieku nepārtrauktā uzraudzībā). Turklāt, nevienā no ECO valstīm nav izveidota iespēja ieslodzītajiem sarakstīties elektroniski. Tomēr atsevišķu valstu likumdošana vai prakse ir pietuvināta Eiropas Padomes filozofijai un to var uzskatīt par 'labiem piemēriem'. Piemērām, Itālija piemēro principu, saskaņā ar kuru saraksti vai telefona sarunas drīkst kontrolēt (lasīt vai noklausīties) tikai uz tiesas lēmuma pamata, kurš savukārt tiek pieņemts gadījumā, ja ir pamatotas aizdomas, ka notiek pārkāpums, vai tiek gatavota bēgšana (Cietumu noteikumu 37.pants (Dpr 230/2000) un Penitenciāra likuma 18.pants (354/1975)). Anglija, Velsa un Skotija ievieša finansiālās palīdzības plānu, kas ģimenēm ar zemiem ienākumiem sniedz iespēju apmeklēt savus radniekus. Skotija atšķiras ar to, ka tā izmēģina videokonferences sistēmu. Vairākos Francijas cietumos ir speciālas telpas, ko sauc par ģimenes dzīves vienībām vai "ģimenes dzīves istabām", kur ieslodzītie var pavadīt laiku ar saviem radniekiem pilnīgi privāti līdz 72 stundām.

ANGLIJA, VELSĀ UN SKOTIJA: CIETUMU APMEKLĒŠANAS ATBALSTS

Ieslodzīto apmeklēšana var būt ļoti dārga ģimenēm, it īpaši, ja cietums atrodas tālu no viņu mājām. 1988. gadā tika ieviesta Cietumu Apmeklēšanas Atbalsta Shēma (CAAS), kas nodrošina finansiālu atbalstu ieslodzīto tuviem radniekiem un partneriem ar zemiem ienākumiem vai īpašiem veselības traucējumiem. CAAS sedz ceļa, pārtikas un bērnu pieskatīšanas izmaksas, un atsevišķos gadījumos – palīdz segt izmitināšanas izdevumus. Šo shēmu apmaksā Likumpārkāpēju Valsts Pārvaldīšanas Dienests (LVPD) un pēc LVPD un Tieslietu Ministrijas uzdevuma to pārvalda Cietumu Apmeklēšanas Atbalsta Vienība (CAAV). Skotijā CAAV pārvalda šo shēmu pēc Skotijas Cietumu Dienesta uzdevuma.

Šī shēma apmaksā tādu ieslodzīto apmeklēšanu kā: notiesātie, pirmstiesas apcietinājumā esošie, ieslodzītie par nekrimināliem pārkāpumiem, kā arī personas, kas tiek turētas apcietinājumā saskaņā ar 1971. gada Imigrācijas likumu, ieskaitot jauniešus, un ieslodzītie, kuriem atļauts īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu. Šādu atbalstu ir tiesīgi saņemt radnieki, partneri, vientuļi apmeklētāji virs 18 gadiem, kā arī šo personu pavadoņi, apmeklējot ieslodzītos Anglijā, Velsā un Skotijā.

- "Tuvu apmeklētāju" kategorijā ietilpst laulātie un civilpartneri, augšupējie radnieki, pēcnācēji, citi radnieki, tostarp adoptētāju ģimene un audžuģimene, kā arī personas, kas ieslodzītajiem viņu bērniņas gados ilgu laiku bija vecāku vietā (*inlocoparentis*). Šajā kategorijā neietilpst laulātā vecāki.
- "Partneru" kategorija ietver personas, ar kuriem ieslodzītais dzīvoja kā pāris (nodibinot attiecības) tieši pirms pirmstiesas apcietinājuma vai pirms brīvības atņemšanas soda.

Vientuļš apmeklētājs ir tāds, kurš ir ieslodzītā vienīgais apmeklētājs četru nedēļu laika periodā tieši pirms pirmās atbalstāmā apmeklējuma dienas, neatkarīgi no tā, kādas ir viņu attiecības. Pavadonis, kas pavada personu, kura ir tiesīga saņemt apmeklējuma atbalstu, arī var būt tiesīgs saņemt atbalstu. Lai saņemtu šo atbalstu, pieteicējam jābūt kāda no maznodrošināto nodokļu atvieglojumu vai pabalstu saņēmējam vai jābūt veselības apliecībai, un/vai viņa ienākumi nedrīkst pārsniegt noteiktu līmeni.

Cietumu Apmeklēšanas Atbalsta Shēma var sniegt atbalstu līdz pat diviem apmeklējumiem 28 dienu laikā, bet ne vairāk kā 26 apmeklējumiem 12 mēnešu laikā. Apmeklējumus var "uzkrāt", kas ļauj apvienot divus vai vairāk apmeklējumus vienā ar atpakaļ ceļu. Papildus apmeklējumus apstiprina, ja tas ir nepieciešams, lai sagatavoties pārcelšanai uz dzīvi citā dzīvesvietā, vai arī, ja tas ir nepieciešams ieslodzītā vai apmeklētāja labklājībai. Lai apmeklētu ieslodzīto, kam atļauts īslaicīgi atstāt ieslodzījuma vietu, var izmantot ne vairāk ka 13 atbalstītus apmeklējumus 12 mēnešu laikā.

Pieteicēji var paši izvēlēties savus ceļošanas veidus (dzelzceļš, autobuss, privātā automašīna, prāmis, automašīnas noma, taksometrs, lidmašīna), bet ceļa izdevumu kompensācija paredzēta tikai uz čeku (dokumentu) pamata un maksimālā summa nepārsniedz lētāko ceļošanas variantu. Atkarībā no ceļojuma garuma un/vai grūtībām var saņemt arī ēdienu un nakšņošanas izdevumu kompensāciju. Bērnu aprūpes (pieskatīšanas) izdevumus arī var kompensēt, ja pieteicējs norādījis, ka mājās ir palikusi nepilngadīga persona līdz 16 gadu vecumam, kurai ir tiesības šīs shēmas atbalsta ietvaros apmeklēt cietumu. Apmeklētāji ar īpašām vajadzībām (veselības stāvoklis vai personas vecākas par 75 gadiem) var pieteikt arī pavadoni un dārgākus ceļošanas izdevumus, tai skaitā neierobežotus izdevumus automašīnas noma. Atbalstu var piešķirt arī gadījumos, ja apmeklētājs ir ieradies cietumā, taču tikšanas nav notikusi cietuma operatīvu iemeslu dēļ, vai ieslodzītais ir ticis pārvietots uz citu cietumu.

Lai pieteiktos CAAS atbalstam, jāaizpilda pieteikuma anketa, jāsaņem atzīme par cietuma apmeklējumu, jāpievieno izdevumus apliecinājoši dokumenti un jānosūta uz Cietumu Apmeklēšanas Atbalsta Shēmu pa pastu 28 dienu laikā no apmeklējuma dienas. Pieteikuma apstrāde parasti aizņem trīs līdz četras nedēļas. Informāciju par CAAS un palīdzību dokumentu sagatavošanā var saņemt atsevišķos cietumos (apmeklētāju nodaļās), atsevišķos nodarbinātības birojos, kā arī ieslodzīto informācijas brošūrā. Taču dažām ieslodzīto ģimenēm birokrātiskās prasības atbalsta saņemšanai šķiet pārāk augstas un tas sagādā viņiem lielas grūtības saprast un iziet atbalsta saņemšanas procesu. Tomēr CAAS shēma sniedz būtisku atbalstu un bez tā daudzas ģimenes nevarētu apmeklēt savus tuviniekus.

FRANCIJA: ĢIMENES APMEKLĒJUMA VIENĪBAS UN PRIVĀTO TIKŠANOS TELPAS

Bijušo ieslodzīto interešu lobēšanas rezultātā tika pieņemts lēmums izveidot cietumos atsevišķas telpas, kur ieslodzītie var satikties ar saviem radniekiem pilnīgi privāti. 1980-ajos gados šie aktīvistu uzdrošinājās stāstīt par seksuālo neapmierinātību cietumā un par to, kādas ciešanas tā sagādā. Tāpat svarīga bija psihiatrijas un medicīnas pētījumu rezultātu publikācija, kas uzsvēra seksuālās atturības cietumā psihosomatiskās sekas (Perrin, 1985; Gonin, 1991). Līdz ar to, sākās diskusijas ar cietumu administrāciju,

kā rezultātā 1995. gadā tika sagatavots ziņojums, kas atbalstīja privāto ģimenes vizīšu iespējas. 1997. gadā Tieslietu ministrija akceptēja šo priekšlikumu, taču faktiski ģimenes apmeklējuma vienības (Unités deviefamiliale, UVF) tika izveidotas tikai 2003. gadā, kad tās eksperimentālā kārtā tika izveidotas trijos dažādos cietumos ieslodzītajiem, kas izcieš garus brīvības atņemšanas termiņus. 2009. gadā šī iespēja tika attiecināta uz visiem cietumiem. Ir pieejamas divas dažādas iespējas:

- Ģimenes apmeklējuma vienības (UVF) ir mēbelēti dzīvokļi ar 2-3 istabām un ārējām telpām (terase vai neliels dārziņš), kas atrodas cietuma teritorijā, taču ārpus ieslodzījuma zonas. Šajās vienībās ieslodzītie var uzņemt vienu vai vairākus radniekus, no 6 līdz 72 stundām.
- Privāto tikšanos telpas (*parloirs familiaux*) ir kaut kas vidējs starp ģimenes apmeklējuma vienībām un tradicionālajām apmeklētāju telpām. Šajās nelielajās istabās (ap 10 kvadrātmetriem) ieslodzītie var uzņemt apmeklētājus bez uzraudzības uz laiku līdz pusdienai. Istabās ir duša, izvelkamais dīvāns, galds, vairāki krēsli, televizors un dažas elektropreces, piemēram, tējkanna vai kafijas automāts. Šīs istabas galvenokārt aizstāj ģimenes apmeklējuma vienības, ja cietuma arhitektūra neļauj tās izveidot.

Pagaidām tikai 29 no 191 Francijas cietumiem ir ierīkotas ģimenes apmeklējuma vienības vai privāto tikšanos telpas un pārsvarā tās ir pieejamas tiem ieslodzītajiem, kas izcieš vidējus vai garus brīvības atņemšanas termiņus. Tomēr vēl 41 cietumā pašlaik tiek veidotas ģimenes apmeklējuma vienības (tai skaitā pirmstiesas aizturēšanas centros un cietumos, kur likumpārkāpēji izcieš cietumsodu mazāku par diviem gadiem).

Noteikumi atļauj ieslodzītajiem izmantot ģimenes apmeklējuma vienības vai privāto tikšanos telpas reizi trijos mēnešos. Prioritāte ir tiem ieslodzītajiem, kuriem nav atļauts iziet ārpus cietuma sienām. Lai izmantotu ģimenes apmeklējuma vienības vai privāto tikšanos telpas, ir jāiesniedz divi iesniegumi cietuma priekšniekam: viens no ieslodzītā un otrs no personām, kuras vēlas viņu apciemot. Jebkurš cilvēks, kam ir tiesības apmeklēt cietumu, var pieteikties: ģimenes locekļi (vīrs, sieva, brālis, māsa, bērni, vecāki) vai draugi. Nepilngadīgie var apmeklēt šīs telpas tikai pieaugušo pavadībā (kas nevar būt ieslodzītie) un, iesniedzot rakstisku atļauju, ko parakstījušas personas, kam ir vecāku vara par šo nepilngadīgo. Lielākais cilvēku skaits, kam atļauts apmeklēt ieslodzīto vienlaicīgi dažādos cietumos var atšķirties, bet pārsvarā tie ir līdz 3 vai 4 cilvēki. Cietuma priekšnieks nosaka vizītes ilgumu atkarībā no ieslodzītā vajadzībām un cietuma iespējām. Parasti tiek piemērots progresijas princips: pirmais apmeklējums ģimenes apmeklējuma vienībā bieži vien ir 6 stundas, nākamais 24 stundas un pēc tam – 48 stundas. Visbeidzot, šāds apmeklējums var ilgt 72 stundas, bet tikai reizi gadā.

Apmeklējums notiek bez cietuma darbinieku klātbūtnes, izņemot patrulēšanu, kā arī gadījumus, ja noticis kāds incidents. Pirms patruļas (parasti no rīta un vakarā), cietuma darbiniekiem jāpabrīdina ieslodzītais un apmeklētāji. Līdztekus patruļām ģimenes apmeklējuma vienības ir pakļautas tikai vienam ārējas kontroles mehānismam - videonovērošanai. Apmeklējuma laikā ieslodzītie un viesi var organizēt tādas aktivitātes, ko paši vēlas, īpaši gatavot ēdienus no produktiem, ko atnes paši ieslodzītie.

Ļaujot ieslodzītajiem satīties ar saviem radniekiem ārpus ieslodzījuma vietas bez cietuma darbinieku klātbūtnes, ģimenes apmeklējuma vienības ievieš privātumu un individuālu pieredzi, kas krasi atšķiras no

ieslodzījuma, kas pēc savas būtības ir publisks un kolektīvs pasākums. Ieslodzītajiem un viņu radiem ir nodrošināts privātums un viņi var baudīt kopīgus dzīves brīžus. Pētījumi rāda, ka šāda pieredze palīdz ieslodzītajiem atjaunot attiecības ar bērniem vai citiem radiem, kas pirms tam bija pārtraukuši apmeklēšanu. "Vienības kvalitāte un tās radītā intimitāte izskaidro šo fenomenu", paskaidro viens no viņiem (Rambourg, 2006). "Attiecību kvalitāti daudz labāk sekmē patīkams izkārtojums un tikšanās intimitāte nekā vizīšu istabas. Tas mudina ieslodzītā radus ieguldīt savu laiku apmeklējumā, jo tagad viņi var vairs neuztraukties par stresu, ko rada privātuma trūkums, par raizēm, kas rodas ieslodzījuma pazīmju dēļ, kā arī par nomāktību, kas rodas tikšanas laikā šo iemeslu dēļ." Pētījumi arī rāda, ka šāda pieeja samazina spriedzi ieslodzījuma vietās, ļaujot cietumu darbiniekiem pieņemt citādu pieeju attiecībās ar ieslodzītajiem.

SKOTIJA: VIDEO VIZĪTES

Pēc Pēterhedas un Aberdīnas cietumu (kas atradās Skotijas ziemeļaustrumos) slēgšanas daudzi ieslodzītie tika pārvietoti. Tāpēc, kā atbilde uz lielāku ceļošanas attālumu, sākot ar 2014. gadu tika attīstīta video vizīšu iespēja. Skotijas Cietumu Dienests (SCD) apmaksā šo iniciatīvu un attīsta to sadarbībā ar APEX – organizāciju, kas strādā ar bijušajiem likumpārkāpējiem. Videokonferences tehnoloģija ļauj ģimenēm un draugiem 'virtuāli apmeklēt' ieslodzītos.

Apmeklētājiem nav nepieciešama jauna apmeklēšanas atļauja (SCD mājas lapa skaidro, ka 'video vizīte nāk no parastās apmeklēšanas atļaujas') un viņi ir laipni gaidīti apmeklēt savus radus personīgi. 'Video vizīti' nepieciešams pieteikt vismaz vienu dienu iepriekš, zvanot uz speciālu numuru. 'Video vizītes' dienā apmeklētājiem jāierodas APEX birojā Aberdīnā, piecas minūtes pirms pašas 'video vizītes', līdz ņemot personu apliecinošu dokumentu ar fotogrāfiju. 'Video vizītes' ilgums ir līdz vienai stundai.

SCD paskaidroja, ka šī novatoriskā iniciatīva neapdraud drošību. Faktiski ir tieši otrādi: izrādās, ka tas palīdz samazināt recidīvu, kā to uzsvēra Helēna Čemertrīpa, APEX Skotijas nodaļas pakalpojumu attīstības menedžere: "Mēs pilnīgi saprotam cik tas ir svarīgi cilvēkam ieslodzījumā uzturēt nozīmīgus kontaktus ar ģimeni un draugiem, un saprotam, ka ģimenes kontakts un atbalsts ir viens no svarīgākajiem faktoriem, kas palīdz samazināt prettiesisku rīcību" (SCD mājas lapa). Skotijas Cietumu Dienests paskaidro, ka "tādi paši drošības standarti, kas ir piemēroti apmeklējumu procedūrām cietumos, tiks piemēroti arī jauniem pakalpojumiem internetā" (SCD mājas lapa). Piemēram, ieslodzītajam jānosauc persona, ar ko viņš vai viņa sarunājas. Šis veiksmīgais eksperiments tagad tiks ieviests kā pastāvīga iespēja.

4. NODAĻA: LĪDZDALĪBA SABIEDRISKAJĀ DZĪVĒ, VĒLĒŠANĀS

„Ņemot vērā, ka ieslodzīto rehabilitācija, kuras mērķis ir viņu reintegrācija sabiedrībā – piešķirot viņiem tiesības un pienākumus, kas ir piešķirtas citiem iedzīvotājiem – ir viens no kriminālsoda mērķiem”, Eiropas Padome „izsaka nožēlu, ka daudzās valstīs personām, kuras ir notiesātas par krimināla nozieguma izdarīšanu ir liegtas tiesības vēlēties, dažos gadījumos pat kādu laiku pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma vietas. Modernāka pieeja varētu būt ierobežot tiesības vēlēties tikai par noziegumiem pret demokrātisko procesu (piemēram, krāpšana vēlēšanās, nelikumīga spiediena izdarīšana uz vēlētajiem un kandidātiem, piedalīšanās militārā apvērsumā, piedalīšanās teroristiskās darbībā, kas konstatēts ar tiesas spriedumu)” (Rezolūcija 1459 (2005)1 Vēlēšanu tiesību ierobežojumu atcelšana)

Eiropas Padome arī „uzsver, cik svarīgi ir aizsargāt vēlēšanu tiesības tādām mazaizsargātām grupām kā ieslodzītie. Tādējādi, Eiropas Cietumu noteikumos tiek uzsvērts, ka „cietuma administrācija nodrošina ieslodzīto piedalīšanos vēlēšanās, referendumā un citās sabiedriskās dzīves jomās, ciktāl ieslodzīto tiesības nav ierobežotas to darīt nacionālajos tiesību aktos”. (24.11.punkts) „Ieslodzītajam, kuram ir atļauts vēlēties ir jāsniedz iespēja būt informētam par šo tiesību īstenošanas kārtību.”. (ECN komentārs)

Pētījumos tiesības vēlēties tiek uzskatītas par svarīgu sociālās reintegrācijas daļu, ņemot vērā, ka tās ir pilsonības simbols, kā arī ikviena dalība sabiedrībā. (Snacken, 2011)

Tomēr, neviena no ECO valstīm nav ņēmusi vērā Eiropas Padomes rekomendāciju ierobežot pilsoņu tiesību atņemšanu personām, kuras ir izdarījušas pārkāpumus pret demokrātijas procesiem. Itālijā, piemēram, ieslodzītie, kuri ir notiesāti ar brīvības atņemšanu uz vairāk kā pieciem gadiem, zaudē tiesības vēlēties. Apvienotajā Karalistē vēlēšanu tiesības tiek zaudētas automātiski, pie jebkāda cietumsoda. Turklāt, tiem, kuriem ir tiesības vēlēties, iespēju realizēt šīs tiesības parasti ierobežo vēlēšanu iecirkņu trūkums cietumā. Grieķijā pirmstiesas apcietinātajiem un notiesātajiem, kuriem galīgais tiesas nolēmums vēl nav stājies spēkā, ir tiesības vēlēties nacionālajās un Eiropas Parlamenta vēlēšanās, bet politiskās tiesības tiek zaudētas automātiski vai ar tiesas nolēmumu plašā skaitā gadījumu kā sekas galīgajam tiesas nolēmumam. Šajā kontekstā īpaši izceļas Polija - vēlēšanu reģistri un vēlēšanu iecirkņi ir izveidoti, lai pēc iespējas atvieglotu ieslodzīto piedalīšanos publiskajā dzīvē.

POLIJA: VĒLĒŠANU IECIRKŅI CIETUMOS

1991. gadā Polijas Seima un Senāta pieņemtais jaunais vēlēšanu likums atļāva ieslodzītajiem vēlēties deputātus un senatorus. Kopš Polija ir iestājusies Eiropas Savienībā, ieslodzītie var vēlēties arī Eiropas Parlamenta deputātus.

Tomēr pastāv daži ierobežojumi. Dažu ieslodzīto pilsoniskās tiesības var tikt atņemtas. Saskaņā ar Kriminālkodeksu šādu līdzekli var piemērot uz laiku no viena līdz desmit gadiem, ja ieslodzītais ir

notiesāts ar brīvības atņemšanu uz vismaz trim gadiem par noziedzīgiem nodarījumiem, kas bija izdarīti īpaši nosodāmu motīvu dēļ. Šāds līdzeklis paliek spēkā arī pēc atbrīvošanas. Tomēr ir jāuzsver, ka tiesas šo līdzekli nepiemēro bieži. 2010. gadā publisko tiesību aizliegums tika piemērots tikai 15 ieslodzītajiem.

Sarežģītāks jautājums ir par vēlēšanu tiesību nodrošināšanu ieslodzītajiem pašvaldību vēlēšanās. Atbilstoši likumam par pašvaldību vēlēšanām, ieslodzītie var vēlēties tikai tajos gadījumos, ja ieslodzījuma vieta, kurā ieslodzītais atrodas, sakrīt ar viņa dzīvesvietu. Neatbildēts paliek jautājums par to, vai šāda norma atbilst valsts Konstitūcijai. Tomēr, citu veidu vēlēšanās ieslodzīto aktivitāte ir ievērojama, pateicoties procedūrai, kas izveidota, lai ļautu viņiem vēlēties. Pēdējās parlamenta vēlēšanās 2011. gadā piedalījās 46 101 ieslodzītais. Vēlētāju aktivitāte sasniedza 58.7 % no vēlēties tiesīgajiem ieslodzītajiem. Dažās brīvības atņemšanas iestādēs vēlētāju aktivitāte sasniedza 67.98 %.

Ne vēlāk kā piecas dienas pirms vēlēšanām cietuma administrācija sastāda sarakstus ar tiem ieslodzītajiem, kuri vēlēšanu dienā būs tiesīgi vēlēties un nosūta tos pašvaldību iestādēm, kas ir atbildīgas par vēlēšanu reģistra izveidošanu. Pēc tam vairs nav iespējams ieslodzīto iekļaut reģistrā, tāpēc daži ieslodzītajiem, kuri tiek pārvietoti uz citu cietumu tieši pirms vēlēšanām, var tikt liegtas tiesības vēlēties. Pēc tam vēlēšanu reģistrs tiek nodots rajona vēlēšanu komisijai, kas rīkos vēlēšanas cietumā. Pašvaldību padomes izveido vēlēšanu iecirkņus katrā cietumā, kurā ir vismaz 15 ieslodzītie, kuriem ir tiesības vēlēties. Pamatotos gadījumos, pēc cietuma administrācijas lūguma, pašvaldība var atteikties no vēlēšanu iecirkņa veidošanas, taču nav informācijas par to, ka tas būtu noticis praksē. Vēlēšanu dienā cietuma radio informē ieslodzītos par kārtību un laiku, kādā cietuma nodaļās notiks balsošana. Cietuma uzraugi apstaigā kameras, jautājot, kurš vēlas balsot un tie, kuri vēlas, tiek aizvesti uz telpu, kurā notiek vēlēšanas. Ieslodzītajiem, kuri sākotnēji atsakās balsot, taču pēc tam maina savas domas, arī tiek nodrošināta iespēja nobalsot. Balsošana notiek telpā, kas līdzinās parastam vēlēšanu iecirknim, kurā ir galds, vēlētāju reģistrs, balsošanas kabīnes un vēlēšanu urnas, ievērojot balsošanas slepenību. Kandidātu vēlēšanu programmām ieslodzītie var piekļūt vienīgi caur medijiem (prese, TV, radio, utt.). Ja deputāta vai senatora kandidāts izsaka vēlēšanos tikt ar ieslodzītajiem, Cietumu dienests organizē tikšanos.

5. NODAĻA: DINAMISKĀ DROŠĪBA

Atbilstoši Eiropas Padomes viedoklim, ir jāminimizē fizisko un tehnisko drošības mēru izmantošana (fiziskās barjeras, videonovērošana, elektroniskā kontrole, kratīšana, ierobežojošie līdzekļi, disciplinārsods, utt.), lai apiešanās ar ieslodzītajiem būtu pēc iespējas humānāka un līdz ar to, lai izvairītos no ieslodzīto fiziskās un mentālās veselības pasliktināšanās, kā arī novērstu incidentus, kas mēdz notikt neilgtspējīgas sistēmas dēļ. Tik tiešām, tiek konstatēts, ka pārāk uzbāzīgi vai ierobežojoši drošības pasākumi ne tikai neveicina drošību, bet izraisa negatīvu psiho-sociālu efektu un incidentus, kas grauj reintegrāciju (Wolf, 1991; Morgan, 1994; Snacken, 2011).

Tādējādi, Eiropas Padome iesaka:

- Neveikt ikdienas kratīšanu ar izģērbšanu un ierobežot tās izmantošanu, attiecinot uz gadījumiem, kad ir pamats uzskatīt, ka ieslodzītajam ir kaut kas slēpjams, vai kad viņam vai viņai ir noteikts augsta riska ieslodzītā statuss (54. noteikuma 2. pants un komentāri)
- Ieslodzīto personīgo mantu vai kameru pārmeklēšanai normāli jānotiek viņu klātbūtnē (54. noteikuma 8. pants)
- Roku dzelžu, nomierināšanas kreklu un citu kustību ierobežošanas līdzekļu izmantošana ieteicama tikai tādos gadījumos, kad tas ir nepieciešams kā piesardzības līdzeklis pret bēgšanu ieslodzīto pārvietošanas laikā, vai ar ieslodzītāja vietas direktora rīkojumu, ja citas kontroles metodes izrādījušās neveiksmīgas, lai atturētu ieslodzīto no miesas bojājumu nodarīšanas sev vai citiem, vai, lai neļautu viņam nodarīt nopietnu kaitējumu īpašumam (68. noteikuma 2. pants)
- Disciplināro procedūru izmantošana ir galējais līdzeklis
- Ieslodzītāju vienieslodzītāja kamerā kā soda veidu piemēro tikai izņēmuma gadījumos un tikai uz īsu laiku (ne ilgāk par 14 dienām un vēlams vēl mazāk) (60. noteikuma 5. pants un Spīdzināšanas novēršanas komitejas 21. Vispārējais ziņojums)
- Īpašus paaugstinātas aizsardzības vai drošības pasākumus piemēro tikai ārkārtējos apstākļos un pēc iespējas īsāku laika posmu (53. noteikuma 1. pants un komentāri)

Lai uzturētu kārtību, Eiropas Padome iesaka labāk fokusēties uz dinamisko drošību, proti – attīstīt darbinieku pozitīvas attiecības ar ieslodzītajiem, pamatojoties uz stingrību un taisnīgumu, apvienojot to ar izpratni par personīgo situāciju (Rekomendācija Rec (2003) 23). Tam ir nepieciešami: ilgstoša mijiedarbība starp ieslodzītajiem un cietuma darbiniekiem, it īpaši aktivitāšu kontekstā, mehānismi strīdu risināšanai ar un starp ieslodzītajiem izlīguma ceļā (56. noteikuma 2. pants) un iespējas ieslodzītajiem uzņemties aktīvu lomu un pieņemt personīgus lēmumus par ikdienas dzīvi cietumā, uzticot viņiem pēc iespējas plašāku jautājumu loku" (Rekomendācijas Rec (2003) 23).

Kvalitatīvāka pieeja drošībai balstās uz pētījumu rezultātiem, kas liecina, ka, "lai izvairītos no nemieriem

cietumā, ir svarīgi izturēties pret ieslodzītajiem taisnīgi, godīgi un vienlīdzīgi" un, ka "labu kārtību visos aspektos varētu sasniegt apstākļos, kad pastāv skaidri komunikācijas kanāli starp visām pusēm" (ECN Komentāri).

ECO valstis ļoti vāji īsteno šīs rekomendācijas. Daudzos gadījumos kratīšana ar izģērbšanu ir rutīna. Tomēr, Francijā 2009. gada 24. novembrī pieņemtais likums ierobežo kratīšanu ar izģērbšanu, atļaujot to tikai tādos gadījumos, kad ir ar pierādījumiem pamatotas aizdomas, ka notiks bēgšana, vai tiks ienesti vai iznesti aizliegti priekšmeti vai vielas, bet tikai tad, ja citas kontroles metodes (piemēram, elektroniskie līdzekļi) ir nepietiekošas.

Saskaņā ar šo likumu, ieslodzīto kratīšana ar izģērbšanu nedrīkst notikt ik reizi pēc apmeklējuma, darba vai īslaicīgas izlaišanas. Pēc dažām tiesvedībām šis likums tiek ievērots lielākajā daļā cietumu. Lielākajā daļā valstu neievēro rekomendāciju neveikt kameras kratīšanu bez pašu ieslodzīto klātbūtnes. Tikai Spānijā kratīšana parasti notiek ieslodzīto klātbūtnē. Attiecībā uz kustību ierobežošanas līdzekļiem, rokudzelžus parasti izmanto, pārvietojot ieslodzītos, un bieži vien arī cietumā, it īpaši ieslodzītajiem, kurus uzskata par "bīstamiem". Tikai Itālijā ieslodzījuma vietās nekad netiek izmantoti rokudzelži. Attiecībā uz ievietošanu vienieslodzījuma kamerā kā soda veidu, dažas valstis ievēro Eiropas Padomes rekomendāciju, nepiemērot šo sodu ilgāk par 14 dienām. Itālijā ir noteikts, ka šāds sods nedrīkst būt ilgāks par 15 dienām, kamēr Francijā tas var ilgt līdz 30 dienām. Spānijā šāda soda piemērošana ir ierobežota līdz 14 dienām, Grieķijā – līdz 10 dienām. Skotijā un Ziemeļīrijā šāds sods ir aizliegts un cietuma noteikumi nosaka, ka segregāciju nedrīkst izmantot kā sodu.

Nevienā valstī likumdošana nenosaka izlīguma un mediācijas prioritāti strīdu risināšanā salīdzinājumā ar disciplinārām procedūrām. Turklāt tiem ieslodzītajiem, kas tiek uzskatīti par "bīstamiem", ir noteikts ļoti smags un ierobežojošs režīms un ļoti maz iespēju piedalīties aktivitātēs vai uzturēt kontaktus ar ārpusauli.

Šajā kontekstā jāizceļ Grendonas cietuma darbība Anglijā: tur tiek piemēroti dinamiskās drošības principi.

ANGLIJA: TERAPEITISKĀS KOPIENAS CIETUMS

Grendonas cietums ir terapeitiskās kopienas cietums, kas darbojas kopš 1962. gada un ir paredzēts ieslodzītajiem ar antisociāliem uzvedības traucējumiem (Inside Time, 2013). Šī unikālā iestāde pierāda, ka vadoties pēc Eiropas Padomes rekomendācijām var sasniegt tiešu rezultātus. Tā parāda, ka humāna izturēšanās pret ieslodzītajiem neveicina nekārtību pieaugumu. Patiesībā ir gluži pretēji.

Cietums (paredzēts 328 personām) galvenokārt uzņem augsta riska noziedzniekus. Lai nonāktu Grendonas cietumā, ieslodzītajam ir jāpiesakās un jāparāda, ka viņš ir apņēmis mainīties. Piemēram, ir nepieciešama vēlme atbrīvoties no narkotiku atkarības. (Inside Time, 2013) Grendona ir unikāla ar to, ka cietumā, kas tika veidots laikā, kad bija populāra "cietumu labklājības" pieeja, uzsvars tiek likts uz pasākumiem un programmām notiesātajiem, kas sekmēs un attīstīs individuālo atbildību saskaņā ar ECN (102.punkts).

Mērķis ir „veicināt un sekmēt katra ieslodzītā labklājību” (Genders and Palyer, 1995). Progresīvā terapija sākas neilgi pēc uzņemšanas.

Kā norāda Cietumu galvenais inspektors Niks Hardviks (Nick Hardwick), Grendonas cietums strādā kā „terapeitiska demokrātiska kopiena”. Iestāde ir sadalīta 5 spārnos un katru no tiem var uzskatīt par daļēji autonomu „terapeitisku kopienu” ar nedaudz vairāk kā 40 iemītniekiem. Katra kopiena izstrādā savu konstitūciju. Tikšanās un diskusijas ir svarīgs terapijas aspekts. (Lielbritānijas Tieslietu ministrija – (UKMOJ), 2014). Visiem ieslodzītajiem ir tiesības balsot par jebkuru no cietuma dzīves aspektiem. Tikšanās reizēs pirmdienās un piektdienās viņi balsojot var izvēlēties prezidentu un viceprezidentu no ieslodzīto vidus, kā arī grozīt cietuma konstitūciju, izņemot normas, kas aizliedz narkotiskās vielas, vardarbību un seksuālās attiecības. Svarīgs temats sanāksmēm ir arī cietuma dzīve: piemēram, ieslodzītie balso par to, kuri ieslodzītie strādās algotu darbu (Brookes, 2010) vai ieslodzītajam jāatstāj terapija vai nē – pat ja cietuma darbinieki saglabā veto tiesības attiecībā uz šiem lēmumiem. Vēl vairāk, kopiena var noteikt sankcijas, ja netiek ievēroti kopienas noteikumi. Saskaņā ar Eiropas Padomes rekomendāciju, kas nosaka, ka „tas ir ieslodzīto kopējās interesēs, lai cietums darbotos nevainojami, un viņiem var būt lietderīgi priekšlikumi” un tāpēc „šī un citu iemeslu dēļ, viņiem ir jādod iespēja sniegt savu viedokli cietumu administrācijai”(50.noteikuma komentāri). Šīs tikšanās ļauj ieslodzītajiem apzināties, ka viņi ir atbildīgi un ir daļa no kopienas un šādas tikšanas veicina būtisku normalitātes izjūtu.

Vēl vairāk, tikšanos laikā tiek radīti jauni konfliktu risināšanas ceļi. Drošības jautājumiem tiek izmantots „Alternatīvais” režīms. Sankciju vietā bieži tiek izvēlēti pašregulācijas mehānismi un problēmas tiek iztirzātas kopienā. "Ja ieslodzītais uzvedās izaicinoši, pārējie ieslodzītie to var apspriest šādās tikšanas reizēs, nospraust viņam uzdevumus, lai saprastu problēmas avotus." Pārkāpuma gadījumā var tikt noteikta speciāla sanāksme, lai novērstu iespēju, ka situācija kļūst nekontrolējama” stāsta Niks Hardviks (Nick Hardwick) (UKMOJ, 2014). Tādējādi, sankcijas tiek izmantotas tikai kā galējais līdzeklis. Tas atbilst Eiropas Padomes aicinājumam par „atjaunošanas un mediācijas mehānismiem strīdu risināšanai ar un starp ieslodzītajiem” (Noteikums 56-2).

Citās dienās ieslodzītajiem notiek terapija mazās grupās, kurās ir aptuveni astoņi cilvēki. Šajās sesijās grupas diskutē par dažādiem ieslodzīto dzīves apstākļiem. Diskusijas var būt par agrīno dzīves pieredzi, nodarbošanos, attiecībām, likumpārkāpumiem vai uzvedību cietumā. Par katru tematu ir jādiskutē (Brookes, 2010), taču iemītnieki tiek aicināti izdiskutēt viņu mērķa tēmas, kas ir iekļautas terapijas plānā, kas ir izveidots paralēli soda izciešanas plānam (HM Prison Service, 2004). Kā ir skaidrojis Maikls Brukss (Michael Brookes) savā pētījumā par Grendonu, dialogs starp iemītniekiem ir galvenais terapijas aspekts. „Starppersonu atgriezeniskās saites un personiskā atbildība liek iemītniekiem vairāk apzināties savas rīcības sekas. Tādējādi, terapeitiskās kopienas vidē, bieži vien lielākais izaicinājums ieslodzītajiem nāk no citiem ieslodzītajiem. Tas ir tāpēc, ka viņiem bieži var būt bijusi līdzīga dzīve. Tātad viņu izaicinājumiem var būt lielāks spēks un ticamība. (Brookes, 2010)

Turklāt, dialogs mazajās grupās ir uzlabots, ieslodzītos izvietojot specifiskos „spārnos”, kas pēc būtības ir „autonomas terapeitiskās kopienas”. Piemēram, spārns A ir paredzēts tiem, kuri ir izdarījuši „noziedzumus, kas ietver seksuālo motivāciju” (Akerman, 2010). Tāpēc, iemītnieka seksuālās identitātes intīmās detaļas var tikt izdiskutētas, lai sagrautu „pārkāpumam līdzīgu uzvedību”, kas ir uzvedība, kas ir „funkcionāli

līdzīga uzvedības secībai, kas ir saistīta ar iepriekšējiem kriminālpārkāpumiem”. Šī pieeja ļauj ieslodzītajiem runāt par sevi bez bailēm un kauna sajūtas. Piemēram, diskusijas par pornogrāfijas lietošanu ir daudz produktīvākas „kad to kritizē citi ieslodzītie, nevis personāls, jo personāla viedoklis var tikt uztverts kā moralizēšana” (Akerman, 2010).

Grendonā ieslodzītie no pirmdienas līdz ceturtdienai ārpus kameras pavada 10,5 stundas, pārējās dienās – 7 stundas. Izņemot tikšanās, viņiem cietumā tiek organizētas daudzas dažādas aktivitātes: sports, māksla (piem., teātris), kā arī darbs un mācības. Tāpat ieslodzītajiem ir laiks, ko var veltīt pārdomām, kas ir svarīgi terapijas intensitātei (UKMOJ, 2014). Izņemot terapiju, savstarpējās attiecības starp ieslodzītajiem un cietuma personālu Grendonā ļoti atšķiras no tām, kādas tās ir lielākajā daļā šādu iestāžu. Saskaņā ar ECN, kuros noteikts, ka „darbinieki izturas pret ieslodzītajiem pienācīgā, humānā un vienkāršā veidā” (75.noteikuma komentāri), cietuma amatpersonas izturas pret iemītniekiem pienācīgā veidā. Mihailam Brūkam (Grendonas) ieslodzītais paskaidroja, ka izturēšanās kā pret cilvēcisku būtni varētu būt neparasta un radīt izbrīnu ieslodzītajam, kurš tikko nonācis Grendonā: „runāt kā ar individu, saukt vārdā, cietuma darbinieka rokaspiediens, likt justies gaidītam, ir sajūta, ka cietuma administrācijas pārstāvis uztraucas par Jums un Jūsu labklājību, daudziem ieslodzītajiem ir neparasta pieredze” (Brookes, 2010b). Turklāt nepastāv segregācijas vienība, nodalot ieslodzītos no spārna (HM Anglijas un Velsas cietumu vecākais inspektors, 2009).

Tāpat ir svarīgi atzīmēt, ka kontakti ar ārpusauli ir vairāk attīstīti kā citur. Papildus parastajām tikšanās reizēm, reizi sešos mēnešos notiek ģimenes dienas. Ieslodzītie kopā ar ģimeni var pavadīt pilnu dienu (no plkst. 10.00 līdz plkst. 16.00).

Grendonas pieeja ir devusi iespējamos rezultātus:

- Viņi uzlabo ieslodzīto dzīves kvalitāti: saskaņā ar apsekojuma "Cietumu dzīves kvalitātes pasākumi" datiem, Grendonas cietums saņēma visaugstāko punktu skaitu gandrīz visos (izņemot trīs) parametros, un pilnīgi visos parametros Grendonas cietuma punktu skaits ir augstāks par vidējiem. Paškaitējuma gadījumu skaits ir mazāks: 29 gadījumi uz 1000 ieslodzītajiem gada laikā, salīdzinot ar 130 gadījumiem uz 1000 ieslodzītajiem gada laikā vispārējos cietumos. Attiecībā par vardarbību – 98% no ieslodzītajiem piekrīt un 1% nepiekrīt, ka vardarbība starp ieslodzītajiem Grendonā ir reta parādība (Ričards Šukers (Richard Shuker) un Elizabete Sullivana (Elizabeth Sullivan), 2010, 260 lpp.) Ir samazināta vientulība un lai gan „draudzība” reti tiek atzīta, ieslodzītie ir pauduši, ka viņi bija izveidojuši „pozitīvas attiecības” ar citiem ieslodzītajiem (Rivlin, 2010).
- Pat, ja tas nav galvenais mērķis, terapija palīdz mazināt recidīvu. Patiešām, ieslodzītie, kas pavadīja Grendonas cietumā 18 mēnešus, vidēji par 20-25% retāk izdara atkārtotus pārkāpumus salīdzinājumā ar vispārējo ieslodzīto kontroles grupu (Marshall and Home Office Research and Statistics Directorate, 1997). Šis pētījums izsekoja 702 bijušo ieslodzīto likteņus četru gadu laikā. Turklāt arī septiņus gadus vēlāk veiktais apsekojums pamatā apstiprināja tos pašus atzinumus. (Taylor, 2000).

DESMIT GALVENĀS REKOMENDĀCIJAS

No šajā ziņojumā publicētajiem 'labās prakses' piemēriem, Eiropas Cietumu Observatorija (ECO) piedāvā desmit galvenās rekomendācijas cilvēktiesību standartu uzlabošanai EPO valstīs un plašāk – visā Eiropas Savienībā (ES). Rekomendācijas ir balstītas uz diviem galvenajiem Eiropas cietumu noteikumu principiem – normalizēšanu un atbildības piešķiršanu:

1. Pārstāvnieciskās demokrātijas attīstība Anglijas un Velsas cietumos bija labvēlīga gan ieslodzītajiem, gan darbiniekiem, gan arī plašākai sabiedrībai. Konstruktīva dialoga attīstība palīdz uzlabot attiecības starp personālu un ieslodzītajiem. Šis dialogs palīdz ieslodzītajiem laboties un veicina vispārēju spriedzes samazināšanu cietumā. Visās ES valstīs jāveicina cietumu vadību apņemšanās veidot cietumu padomes visos cietumos.
2. Visā ES būtu jāaizliedz pilnīga kratīšana un ievietošana vienieslodzījuma kamerās. Kameras kratīšanai jānotiek tikai ieslodzītā klātbūtnē.
3. ECO valstīs mediācijas un izlīguma prakses attīstība disciplināro procedūru vietā gandrīz pilnīgi nenotiek. Ir ieteicams, lai ES apkopotu mediācijas un izlīguma prakses pozitīvos piemērus Savienībā un aktīvi nodotu šos rezultātus sodu izpildes sistēmas iestādēm ES dalībvalstīs.
4. Grendonas cietums (Anglijā) jau pusgadsimtu demonstrē, ka dinamiskās drošības efektivitāte un terapeitiskā pieeja labākas dzīves nodrošināšanai ieslodzījumā noved pie zemāka recidīva līmeņa. Eiropas Savienībai vajadzētu veicināt Grendonas modeļa izmēģināšanu un izvērtēšanu katrā dalībvalstī.
5. Polijas piemērs rāda, ka ļaujot ieslodzītajiem tās pašas demokrātiskās tiesības kā citiem pilsoņiem, tiek simboliski uzsvērti viņu pilsoniskā piederība un līdzdalība sabiedrībā un tas neapdraud drošību. Eiropas Savienībai būtu jāveicina vispārēju balsstiesību atzīšana ieslodzītajiem, ņemot vērā Polijas pieredzi, lai veicinātu normalizāciju un atbildības piešķiršanu ieslodzītajiem un stiprinātu demokrātiju Eiropas Savienībā.
6. Lielākā daļa ieslodzīto nāk no kopienām, kas atrodas visnelabvēlīgākajā situācijā Eiropas Savienībā, un daudzos gadījumos ieslodzītie atrodas cietumos, kas ir tālu no viņu ģimenēm un draugiem. Šādos apstākļos vitāli svarīgu attiecību uzturēšana var kļūt sarežģīta, jo ieslodzīto tuvinieku apmeklēšana var būt ļoti dārga ģimenēm ar zemiem ienākumiem. Ceļa izdevumu segšana ieslodzīto ģimenēm un draugiem ar zemiem ienākumiem, kā tas tiek īstenots Cietumu Apmeklēšanas Atbalsta Shēmas ietvaros Anglijā, Velsā un Skotijā, ir laba prakse, kam jāklūst par standartu visā Eiropas Savienībā.
7. Kad ģimenes locekļi apmeklē ieslodzītos, privātumam un intimitātei ir augstākā vērtība. Pētījums rāda, ka privāto vizīšu istabas Francijas cietumos nes labumu radiem un draugiem un veicina ģimenes saites, taču neapdraud drošību. Pētījums arī rāda, ka cietumos tiek samazināta spriedze pateicoties tam, ka ieslodzītajiem ir atļautas privātās vizītes. Francijas "Ģimenes apmeklējuma vienību" sistēma jāievieš visos cietumos Francijā, kā arī jāizmēģina visās Eiropas Savienības dalībvalstīs.
8. Ciparu tehnoloģijas paver iespēju uzturēt kontaktus ar ģimeni un draugiem pat tādos gadījumos, kad aizbraukt nav iespējams. Tie Eiropas Savienības iedzīvotāji, kuri nevar apciemot savus tuviniekus ieslodzījumā (attāluma, slimības, invaliditātes vai vecuma dēļ), varētu būt ieguvēji no "video vizīšu" shēmas, ko attīstīja organizācija APEX un Skotijas Cietumu Dienests. Tehnoloģijas, kas nodrošina "video vizīšu" darbību ir drošas un ar zemām izmaksām. Eiropas Savienībai būtu

jāveicina "video vizīšu" izmantošanu visās dalībvalstīs.

9. Steidzīgi jārisina "tehnoloģiskās plaisas" problēma to ieslodzīto vidū, kas izcieš vidēja termiņa un garāka termiņa cietumsodus. Divdesmit pirmā gadsimta tehnoloģiskā revolūcija un pārmaiņu ātrums nozīmē to, ka ieslodzītie ir izolēti no šādas attīstības un rezultātā atrodas neizdevīgā stāvoklī. Ņemot par paraugu Francijas cietumu sistēmas pilotprojektu, jānodrošina visaptverošu drošas piekļuves internetam programmu visās ES valstīs. Esošās tehnoloģijas ļauj padarīt piekļuvi internetam drošu un bloķēt nevēlamās mājas lapas.
10. Visās Eiropas Savienības dalībvalstīs jābūt pieejai kursiem, kas koncentrējas uz mācīšanās attīstību. Itālijas pieredze rāda, ka pieeja universitātes izglītībai var palīdzēt pārveidot indivīdu pašrefleksijas un personības attīstības ceļā, kā arī uzlabot nodarbinātības izredzes pēc atbrīvošanas.

ATSAUCES

- AKERMAN, G. (2010), "Undertaking Therapy at HMP Grendon with Men who have committed sexual offences", in Elizabeth Sullivan & Richard Shaker (eds.) *Grendon and the emergence of forensic therapeutic communities: developments in research and practice*. Chichester, West Sussex; Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- BOSWELL, G. (2002), *Imprisoned Fathers and Their Children*. Jessica Kingsley Publications, London.
- BROOKES, M. (2010), "Putting Principles into Practice: The Therapeutic Community Regime at HMP Grendon and its Relationship with the 'Good Lives' Model", in Elizabeth Sullivan & Richard Shaker (eds.) *Grendon and the emergence of forensic therapeutic communities: developments in research and practice*. Chichester, West Sussex; Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- BROOKES, M. (2010 b), "The Impact of Grendon on Changing Lives: Prisoner Perspectives", *The Howard Journal of Criminal Justice*
- CHAUVENET, A., MONCEAU, A., M., ORLIC, F. and ROSTAING, C., (2005) *La violence carcérale, Mission de recherche droit et justice, synthèse n° 132*, 2005.
- DEBUYST, Ch. (ed), (1990), *Acteur social et délinquance. Une grille de lecture du système de justice pénale*, Liège-Bruxelles, Mardaga.
- DELARUE, J.-M. (2013), "Le couloir étroit de la parole carcérale" in *Dedans Dehors*, 79.
- DITCHFIELD, J. (1994), *Family Ties and Recidivism*. Home Office, London.
- FARRALL, S. (2004), "Social capital and offender reintegration: making probation desistance focused", in S. ARMSTRONG and L. MCARA (eds), *Perspectives on Punishment: The Contours of Control*, Oxford University Press.
- GONIN, D. (1991) *La Santé incarcérée, L'archipel*, Paris.
- HM Chief Inspector of Prisons for England and Wales, (2009), *Report of an announced inspection of HMP Grendon*, London.
- MCKAY, H. B., JAYEWARDENE H. S. and REEDIE, P. B. (1979), *The Effects of Long-term Incarceration. And a Proposed Strategy for Future Research*, Ottawa, Solicitor General Canada, Research Division.
- MARUNA, S. (2007), "After prison, what? The ex-prisoner's struggle to desist from crime", in Y. Jewkes (ed), *Handbook on Prisons*, Cullompton, Willan.
- Marshall, P. (1997), *Reconviction Study of HMP Grendon Therapeutic Community*, London, Home Office.
- MINISTRY OF JUSTICE (2014), *Report on an unannounced inspection of HMP Grendon by HM Chief Inspector of Prisons, Nick Hardwick*.
- MORGAN, R. (1994), "Thoughts about control in prisons", *Prison Service Journal*, 93.
- PAQUELIN, D. (2012), *Accès à l'information par des services numériques: discours et pratiques des Utilisateurs en milieu contraint*, RAUDIN.
- PERRIN (1985), "La sexualité en prison", in *Revue pénitentiaire et de droit pénal*, 1.
- RAMBOURG, C. (2006), "Les UVF, nouvelles pratiques, nouveaux liens", *Dossiers thématiques du CIRAP*
- RIVLIN (2010) "Suicide and Self-injurious Behaviours at HMP Grendon", in Elizabeth Sullivan & Richard Shaker (eds.) *Grendon and the emergence of forensic therapeutic communities: developments in research and practice*. Chichester, West Sussex; Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- SCHMIDT, B. E. (2013), "User Voice and the Prison Council Model", *Prison Service Journal* 209.
- SHUKER, R., Sullivan, E. (2010) *Grendon and the Emergence of Forensic Therapeutic Communities:*

Developments in Research and Practice, Chichester, Wiley.

SNACKEN, S.(2011), Prisons en Europe. Pour une pénologie critique et humaniste, Larcier.

SPARKS, R., BOTTOMS, A., HAY, W.(1996) Prisons and the Problem of Order, Oxford, Clarendon Press.

TAYOR, R. (2000), Seven-Year Reconviction Study of HMP Grendon Therapeutic Community, Home Office

USER VOICE (2010), "The Power Inside. The Role of Prison Councils".

VALLOTON. A., (2013), "Le droit d'expression est un droit fondamental", in Dedans-Dehors, 79.

WALKER, N. (1983), "Side effects of incarceration", British Journal of Criminology, 23.

WOOLF, Lord Justice (1991), Prison Disturbances April 1990, London, Home Office.

ZAMBLE, E. (1992), "Behaviour and adaptation in long-term prison inmates. Descriptive longitudinal results", Criminal Justice and Behaviour, 19.

MARIE CRÉTENOT

Marie Crétenot ir Eiropas Cietumu observatorijas (ECO) Francijas nodaļas līdzstrādniece un ir atbildīga par lobēšanu. Viņa ir 2011.gada ECO ziņojuma par apstākļiem Francijas cietumos līdzautore, kurā tika sniegts visaptverošs pārskats par ieslodzījuma jautājumiem un cietumiem Francijā. Viņa piedalījās arī ECO "Ceļvedis Ieslodzītajiem" izstrādē, kas sastāv no 785 jautājumiem un atbildēm par visiem dzīves cietumā aspektiem, no pirmās līdz pēdējai dienai.

EIROPAS CIETUMU OBSERVATORIJA

Eiropas Cietumu observatorija ir projekts, ko koordinē Itālijas nevalstiskā organizācija "Antigone". Projekts tiek attīstīts, pateicoties Eiropas Savienības Krimināltiesību programmas finansiālam atbalstam. Projekta partnerorganizācijas ir:

Università degli Studi di Padova - Itālija

Observatoire international des prisons - section française - Francija

Special Account of Democritus University of Thrace Department of Social Administration (EL DUTH) - Grieķija

Latvian Centre for Human Rights - Latvija

Helsinki Foundation for Human Rights - Polija

ISCTE-Instituto Universitário de Lisboa-Portugāle

Observatory of the Penal System and Human Rights - Universidad de Barcelona-Spānija

Centre for Crime and Justice Studies – Lielbritānija

Eiropas Cietumu observatorija, ar kvantitatīvu un kvalitatīvu metožu palīdzību pēta apstākļus dažādu valstu cietumu un alternatīvu aizturēšanas iestāžu sistēmās, salīdzinot esošos apstākļus ar starptautiskajām normām un standartiem aizturēto personu pamattiesību aizsardzības jomā.

Eiropas Cietumu observatorija izceļ Eiropas ekspertiem un praktiķiem dažādu valstu 'labās prakses' piemērus – gan cietumu pārvaldīšanas, gan ieslodzīto pamattiesību aizsardzības aspektos.

Visbeidzot, Eiropas Cietumu observatorija strādā, lai mudinātu valsts uzraudzības iestādes pieņemt par atskaites punktu standartus, ko nosaka Eiropas konvencija par spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanu (KSN) un citi starptautiskie tiesību instrumenti.

Eiropas Cietumu observatorija

Via Monti di Pietralata 16-00157 Roma

Tel. +39 0644363191, Fax +39 06233215489

info@prisonobservatory.org

www.prisonobservatory.org

Projekts tiek finansēts ar Eiropas
Savienības Krimināltiesību
programmas atbalstu